

Guía Docente				
Datos Identificativos				2014/15
Asignatura (*)	Anatomía Humana	Código	653G01106	
Titulación	Grao en Terapia Ocupacional			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	Anual	Primeiro	Formación básica	9
Idioma	CastelánGalego			
Prerrequisitos				
Departamento	FisioterapiaMedicina			
Coordinación	Fuentes Boquete, Isaac Manuel	Correo electrónico	i.fuentes@udc.es	
Profesorado	Díaz Prado, Silvia María Fuentes Boquete, Isaac Manuel Meilán Devesa, José Ramón Santos del Riego, Sergio Eduardo	Correo electrónico	s.diaz1@udc.es i.fuentes@udc.es jose.meilan@udc.es sergio.santos.delriego@udc.es	
Web				
Descrición xeral	<p>A Anatomía Humana estuda a organización estrutural do corpo humano en estado de saúde e durante o desenvolvemento, relacionando a forma coa función e valorando os cambios de dita estrutura como resposta a todos aqueles axentes que, en condicións de normalidade, actúan sobre ela.</p> <p>A docencia de Anatomía Humana está encamiñada a que o futuro profesional sanitario adquiera a terminoloxía anatómica e se inicie no emprego correcto da nomenclatura médico-biolóxica. Ten un enfoque aplicativo, de modo que sexa útil para outras materias do currículo do Grao en Terapia Ocupacional. Para isto, abórdase o estudo dunha anatomía funcional, descritiva, sistémica e topográfica, orientada a fomentar a capacidade de descrición e de orientación espacial.</p>			

Competencias da titulación	
Código	Competencias da titulación
A1	Explicar la relación entre el funcionamiento ocupacional, la salud y el bienestar.
A2	Explicar los conceptos teóricos que sostienen la terapia ocupacional, expresamente la naturaleza ocupacional de los seres humanos y su funcionamiento a través de las ocupaciones.
B1	Aprender a aprender.
B2	Resolver problemas de forma efectiva.
B4	Trabajar de forma autónoma con iniciativa.
B8	Capacidad de análisis y de síntesis.
B9	Capacidad de aplicar los conocimientos a la práctica.
B12	Conocimientos generales básicos sobre el área de estudio.
B13	Resolución de problemas.
B16	Habilidad para trabajar de manera autónoma.
B17	Compromiso ético.
B19	Comunicación oral y escrita en la lengua materna.
B23	Capacidad de aprender.
B25	Capacidad de crítica y autocrítica.
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, en las lenguas oficiales de la comunidad autónoma.
C4	Desarrollarse para el ejercicio de una ciudadanía abierta, culta, crítica, comprometida, democrática y solidaria, capaz de analizar la realidad, diagnosticar problemas, formular e implantar soluciones basadas en el conocimiento y orientadas al bien común.
C6	Valorar críticamente el conocimiento, la tecnología y la información disponible para resolver los problemas con los que deben enfrentarse.
C7	Asumir como profesional y ciudadano la importancia del aprendizaje a lo largo de la vida.
C8	Valorar la importancia que tiene la investigación, la innovación y el desarrollo tecnológico en el avance socioeconómico y cultural de la sociedad.

Resultados da aprendizaxe

Competencias de materia (Resultados de aprendizaxe)	Competencias da titulación		
Dominar a terminoloxía anatómica, de modo que o alumnado coñeza a nomenclatura actualizada das estruturas anatómicas e adquira a capacidade de descrición destas estruturas empregando termos de orientación espacial.	A2	B1 B8 B9 B12 B13 B16 B17 B19 B23 B25	C1 C4 C6 C7 C8
Desenvolver a capacidade de observación.	A2	B1 B8 B9 B12 B13 B16 B17 B19 B23 B25	C1 C4 C6 C7 C8
Identificar mediante a anatomía de superficie estruturas óseas, musculares, nerviosas e vasculares do corpo humano.	A1 A2	B1 B2 B9 B12 B16 B23	C6 C7
Coñecer a morfoloxía general do corpo humano, a localización, a forma e a estrutura dos seus órganos, sistemas e aparatos, e as súas interrelacións topográficas.	A2	B1 B8 B9 B12 B13 B16 B17 B19 B23 B25	C1 C4 C6 C7 C8
Identificar a forma e as relacións das diferentes estruturas anatómicas mediante o uso de esquemas, debuxos, fotografías, cortes multidireccionais, reconstrucións planimétricas e modelos tridimensionais (maquetas).	A1 A2	B1 B8 B9 B12 B13 B16 B17 B19 B23 B25	C1 C4 C6 C7 C8

Utilizar os coñecementos anatómicos no plantexamento e análise de problemas clínicos pertinentes.	A1 A2	B1 B8 B9 B12 B13 B16 B17 B19 B23 B25	C1 C4 C6 C7 C8
Adquirir a base suficiente do coñecemento anatómico para realizar intervencións no ámbito da terapia ocupacional.	A1	B1 B8 B9 B12 B13 B16 B17 B19 B23 B25	C1 C4 C6 C7 C8
Coñecer, comprender e analizar a anatomía do movemento humano para deducir o comportamento en condicións de disfunción ocupacional.	A1	B1 B2 B4 B9	C6
Coñecer os conceptos básicos de cinesioloxía (anatomía aplicada), necesarios para o desenvolvemento adecuado do exercicio profesional do terapeuta ocupacional.	A1	B1	C6

Contidos	
Temas	Subtemas
<p>Tema 1. Introducción á anatomía humana. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Introdución á anatomía humana. Introdución á embrioloxía. Introdución á la histoloxía. Ósos: estrutura, función e tipos. Remodelamento óseo. Articulacións: clasificación. Articulación sinovial.</p> <p>Actividades prácticas (utilizando a osteoteca):</p> <p>Estudar o tecido óseo compacto e esponxoso. Estudar os tipos de ósos. Recoñecer as superficies articulares.</p>

<p>Tema 2.- Ósos e articulacións de cabeza, colo e tronco. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Esqueleto da cabeza. Columna vertebral. Vértebra tipo. Vértebras rexionais. Esqueleto do tórax: mecánica respiratoria.</p> <p>Actividades prácticas (utilizando a osteoteca e maquetas):</p> <p>Estudar o esqueleto da cabeza. Estudar as vértebras das distintas rexións do raquis. Estudar o esqueleto do tórax.</p>
<p>Tema 3. Músculos do colo e do tronco. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Músculos da rexión posterior do colo. Músculos da rexión anterior do colo. Músculos do tronco: rexión posterior do tronco, parede anterolateral do tórax, parede anterolateral do abdome, diafragma e piso pélvico.</p> <p>Actividades prácticas (en maquetas):</p> <p>Recoñecer os principais músculos de colo e tronco.</p>
<p>Tema 4. Ósos e articulacións do membro superior. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Cintura escapular: clavícula e escápula. Úmero. Radio e Cúbito. Ósos do carpo. Ósos da man: metacarpianos e falanxes. Complexo articular do ombro: articulación esternoclavicular, articulación acromioclavicular e articulación escapulohumeral. Articulación do codo e articulación radiocubital distal. Complexo articular do pulso: articulacións radiocarpiana, mediocarpiana e intercarpianas. Articulacións carpometacarpianas. Articulación trapezometacarpiana. Articulacións metacarpofalánxicas. Articulacións interfalánxicas.</p> <p>Actividades prácticas:</p> <p>Estudar os ósos e as articulacións utilizando a osteoteca e as maquetas.</p>
<p>Tema 5. Musculatura, vascularización e inervación do membro superior. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Músculos do ombro: rexións anterior, medial, lateral e posterior. Músculos do brazo: rexións anterior e posterior. Músculos do antebrazo: rexións anterior, lateral e posterior. Músculos da man: rexións media, tenar e hipotenar.</p> <p>Actividades prácticas (en maquetas):</p> <p>Recoñecer e palpar os principais músculos do membro superior.</p>

<p>Tema 6. Ósos e articulacións do membro inferior. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Coxal. Fémur. Rótula. Tibia e peroné. Ósos do pé: tarso anterior (astrágalo e calcáneo), tarso posterior (navicular, cuneiformes e cuboides), metatarsianos e falanxes.</p> <p>Articulación coxofemoral. Articulación do xeonllo. Articulacións tibioperonea proximal, tibioperonea distal e talocrural. Articulación subastragalina. Articulación mediotarsiana: articulación astragalocalcaneonavicular e articulación calcaneocuboidea. Articulación cuneonavicular. Articulacións tarsometatarsianas. Articulacións metatarsofalánxicas. Articulacións interfalánxicas.</p> <p>Actividades prácticas:</p> <p>Estudar utilizando a osteoteca e as maquetas os ósos do membro inferior. Estudar utilizando as maquetas as articulacións do membro inferior.</p>
<p>Tema 7. Musculatura, vascularización e innervación do membro inferior. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Músculos da pelvis: iliopsoas e rexión glútea.</p> <p>Músculos do muslo: rexións anterior, medial e posterior.</p> <p>Músculos da perna: rexións anterior, lateral e posterior.</p> <p>Músculos do pé: rexión dorsal e rexión plantar (media, medial e lateral).</p> <p>Actividades prácticas (maquetas):</p> <p>Recoñecer e palpar os principais músculos do membro inferior.</p>
<p>Tema 8. Sistema cardiocirculatorio. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Corazón.</p> <p>Circulación sistémica e pulmonar. Vascularización xeral.</p> <p>Sistema linfático.</p> <p>Actividades prácticas.- Estudar en maquetas:</p> <p>A morfoloxía do corazón. A vascularización xeral.</p>
<p>Tema 9. Sistema nervioso. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Introdución.</p> <p>Medula espiñal e Nervio espiñal.</p> <p>Encéfalo: tronco encefálico, diencéfalo, telencéfalo (corteza cerebral: áreas sensitivas e motoras) e cerebelo.</p> <p>Meninxes e líquido cefalorraquídeo.</p> <p>Actividades prácticas (utilizando maquetas):</p> <p>Estudo da medula espiñal e o nervio espiñal. Estudo do encéfalo.</p>

<p>Tema 10. Sistema Nervioso. Vías sensitivas e motoras. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico:</p> <p>Vía da sensibilidade termoalxésica: tracto espinotalámico lateral. Vía da sensibilidade do tacto groseiro: tracto espinotalámico anterior. Vía da sensibilidade propioceptiva consciente. Vía motora consciente.</p> <p>Actividades prácticas:</p> <p>Estudar completando en debuxos esquemáticos as vías ascendentes e descendentes.</p>
<p>Tema 11. Estesioloxía e esplacnoloxía. Prof. Isaac Fuentes e Silvia Díaz</p>	<p>Contido teórico de estesioloxía:</p> <p>Introdución aos órganos e receptores dos sentidos. Sentido da visión, sentido da audición, sentidos do olfato, do gusto e do tacto.</p> <p>Contido teórico de esplacnoloxía:</p> <p>Introdución aos sistemas e aparatos.</p> <p>Actividades prácticas:</p> <p>Estudar en maquetas os fundamentos anatómicos das estruturas descritas.</p>
<p>Tema 12. Cinesiología Ocupacional Biomecánica. Prof. Sergio Santos del Riego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Conceptos xerais: Importancia no currículo de Terapia Ocupacional. - Biomecánica dos tecidos - Cinética. - Cinemática. - Biomecánica ocupacional.
<p>Tema 13. Cinesiología Ocupacional Estructural. Prof. Sergio Santos del Riego.</p> <p>Contidos teóricos (Clases expositivas e aprendizaxe colaborativo).</p> <p>Seminarios teórico prácticos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Introducción, conceptos e terminoloxía. - Xeralidades: Tipos de articulacións e mioloxía. - Acción motriz: Respiración, postura, dinámica, membro superior e membro inferior. - Cinesiología estrutural ocupacional: ombro, cóbado, pulso, man, raquis, cadeira, xeonllo, nocello e pé. - Aplicacións ocupacionais en Membro superior: ombro, cóbado, antebrazo, pulso, man e dedos. Anatomía aplicada ocupacional nas Actividades da Vida Diaria. - Aplicacións ocupacionais en Membro inferior: cadeira, xeonllo, nocello e pé. Marcha, Carreira e Salto, entre outros. - Aplicación ocupacional con Métodos de Facilitación Neuromuscular Proprioceptiva: Xeralidades. - Seminarios teórico-prácticos: Aproximación topográfica transdisciplinar a: Membro superior, Membro inferior, Retrosoma/Presoma e Plexos.
<p>Tema 14.-Cinesiología Ocupacional práctica. Prof. José Ramón Meilán Devesa.</p> <p>Actividades prácticas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Balance articular. - Balance muscular. - Coñecementos básicos de estiramentos musculares.

Planificación

Metodoloxías / probas	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais

Sesión maxistral	14	42	56
Prácticas de laboratorio	21	42	63
Seminario	5	10	15
Obradoiro	0	14	14
Prácticas clínicas	14	28	42
Proba obxectiva	2	0	2
Proba de resposta múltiple	2	0	2
Proba oral	1	0	1
Aprendizaxe colaborativa	7	21	28
Atención personalizada	2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	Clase teórica participativa, favorecendo o intercambio de opinións, o debate e a resposta das preguntas formuladas polo alumnado. Forma parte das metodoloxías de Anatomía Humana.
Prácticas de laboratorio	<p>Clases prácticas que complementan os contidos desenvolvidos nas clases teóricas:</p> <ul style="list-style-type: none">- Empréganse as coleccións de maquetas e láminas do corpo humano e a osteoteca do Laboratorio de Anatomía Humana.- Mediante a palpación de estruturas, abórdase o estudio da anatomía de superficie.- Examinanse distintos grupos musculares, mediante a palpación e movementos contra resistencia.- Analízanse funcionalmente as principais articulacións móbiles. <p>Nas prácticas de laboratorio foméntase a participación do alumnado, favorecendo o intercambio de opinións, o debate e a resolución de problemas.</p>
Seminario	É unha técnica de traballo en grupo reducido que ten como finalidade o estudo intensivo dun tema. Caracterízase pola discusión, a participación, a elaboración de documentos e as conclusións ás que teñen que chegar todos os participantes do seminario. O fin desta metodoloxía é aclarar concepto e resolver dúbidas. Forma parte das metodoloxías de Anatomía Humana.
Obradoiro	Consiste en exercicios que o alumnado debe realizar (completar debuxos esquemáticos de estruturas anatómicas; identificar detalles anatómicos nos debuxos esquemáticos; recoñecer mediante anatomía de superficie determinadas estruturas anatómicas, etc.) recollidos nos CADERNOS DE TRABALLO DE ANATOMÍA HUMANA, elaborados polo profesorado da Área de Anatomía e Embrioloxía Humana, e ós que o alumnado ten acceso a través da plataforma virtual da universidade. Forma parte das metodoloxías de Anatomía Humana.
Prácticas clínicas	Basándose na valoración funcional de músculos e articulacións, preténdese favorecer a adquisición de competencias básicas na valoración clínica do aparato locomotor. Forma parte da metodoloxía de Cinesiología Ocupacional.
Proba obxectiva	<p>Exame final de Anatomía Humana. Consistirá en dúas partes:</p> <p>Exame tipo test, de 12 a 24 preguntas (cada pregunta con 4 afirmacións; só unha é correcta; non se puntúa negativo por resposta incorrecta). O aprobado está no 60% de respostas correctas.</p> <p>Exame preguntas cortas (5 a 10 preguntas).</p> <p>Cada parte do exame contribúe nun 50% na cualificación do exame final.</p>
Proba de resposta múltiple	Probas periódica tipo test sobre unidades temáticas da materia. Forma parte da avaliación continua de Anatomía Humana.

Proba oral	Proba oral personalizada na que se valorará o coñecemento da acción dun grupo muscular ou músculo illado e a interpretación dunha goniometría articular.
Aprendizaxe colaborativa	Conxunto de procedimentos de enseñanza-aprendizaxe guiados de forma presencial e/ou apoiados con tecnoloxías da información e as comunicacións. O alumnado traballa conxuntamente en grupos reducidos na resolución de tarefas asignadas polo profesorado para optimizar a súa propia aprendizaxe e a dos outros membros do grupo. Esta metodoloxía corresponde á Cinesiología Ocupacional.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Prácticas clínicas Obradoiro Seminario Aprendizaxe colaborativa Prácticas de laboratorio	A atención personalizada faise mediante titorías personalizadas directas e virtuais a demanda e previa cita, individualis e grupais.

Avaliación

Metodoloxías	Descrición	Cualificación
Obradoiro	Avaliación continua de Anatomía Humana: realización dos cadernos de traballo de Anatomía Humana.	5
Proba obxectiva	Exame final de Anatomía Humana. Consistirá en dúas partes: Exame tipo test, de 12 a 24 preguntas (cada pregunta con 4 afirmacións; só unha é correcta; non se puntúa negativo por resposta incorrecta). O aprobado está no 60% de respostas correctas. Exame preguntas cortas (5 a 10 preguntas). Cada parte do exame contribúe nun 50% na cualificación do exame final.	50
Aprendizaxe colaborativa	Avaliación continua de Cinesiología Ocupacional (valoración de traballos en grupos reducidos)	20
Proba de resposta múltiple	Avaliación continua de Anatomía Humana. Probas periódica tipo test sobre unidades temáticas da materia.	10
Proba oral	Exame final de Cinesiología Ocupacional. Proba oral personalizada na que se valorará o coñecemento da acción dun grupo muscular ou músculo illado e a interpretación dunha goniometría articular. Ademais, poderase incluír unha parte de estiramientos.	15

Observacións avaliación

ANATOMÍA HUMANA

Grao de Terapia Ocupacional

ORGANIZACIÓN DA MATERIA.

A materia está dividida en dúas partes:

? Anatomía Humana (6 ECTS; profesores: Isaac Manuel Fuentes Boquete e Silvia María Díaz Prado)

? Cinesiología Ocupacional (3 ECTS; profesores: Sergio Santos del Riego e José Ramón Meilán Devesa)

Responsable da materia: Prof. Isaac Fuentes

AVALIACIÓN DA MATERIA.- A materia avalíase da seguinte maneira:

? Anatomía Humana: cun valor de 6,5 sobre 10, tal como se indica a continuación:

- Avaliación continua Profs. Isaac Fuentes e Silvia Díaz): 1,5 sobre 6.5.

- Exame final (Pofs. Isaac Fuentes e Silvia Díaz): 5 sobre 6.5.

Para aprobar a Anatomía Humana, será necesario alcanzar un total de 3,25 sobre 6.5.

? Cinesiología Ocupacional: cun valor de 3,5 sobre 10, tal como se indica a continuación:

- Avaliación continua (Prof. Sergio Santos): 2 sobre 3.5.

- Exame final de prácticas (Prof. José Ramón Meilán): 1,5 sobre 3.5.

Para aprobar a Cinesiología Ocupacional, será preciso alcanzar un total de 1.75 sobre 3.5.

? Cualificación final: A suma das cualificacións obtidas en Anatomía Humana e Cinesiología Ocupacional.

Para aprobar a materia, é condición necesaria ter aprobadas ambas partes (Anatomía Humana e Cinesiología Ocupacional).

Ao inicio do curso académico, o responsable da materia (Prof. Isaac Fuentes) explicará con detalle ao alumnado os criterios de avaliación.

AVALIACIÓN NA 2ª CONVOCATORIA:

Manterase a cualificación de cada parte da materia que estea aprobada (Anatomía Humana e/ou Cinesiología Ocupacional), na modalidade avaliación continua e/ou exame.

AVALIACIÓN DA PARTE DE ANATOMÍA HUMANA EN DETALLE:

? Exame final de Anatomía Humana.- Consistirá en dúas partes:

- Exame tipo test (12 a 24 preguntas, cada pregunta con 4 afirmacións, das cales só unha é correcta; non se puntuará negativo por resposta incorrecta). O aprobado está no 60% de respostas correctas.

- Exame preguntas cortas (5 a 10 preguntas). O aprobado está en 5 sobre 10.

Cada parte do exame contribúe nun 50% na cualificación do exame final.

? Avaliación continua de Anatomía Humana.- Terase en conta:

- Realización dos cadernos de prácticas (estarán dispoñibles a través de MOODLE).

- Probas periódicas tipo test sobre unidades temáticas da materia (similar á proba tipo test do exame final).

AVALIACIÓN DA PARTE DE CINESIOLOGÍA OCUPACIONAL EN DETALLE:

? Exame final de Cinesiología Ocupacional.

- Avaliación da parte práctica (Tema 14). O exame consistirá na valoración dun grupo muscular e dunha goniometría articular. Ademais, poderase incluír unha parte de estiramientos, na que o alumnado terá que explicar a manobra e a implicación do grupo muscular ou músculo illado. Calquera destas accións se corresponderá coas explicadas en clase e levadas a cabo por todo o alumnado durante o desenvolvemento das clases prácticas (de asistencia obrigatoria).

O profesor realizará e publicará, previamente, a convocatoria oficial do exame correspondente, un documento ca data, o lugar e a distribución dun

número determinado de estudantes/hora para a realización do exame práctico.

? Avaliación continua de Cinesioloxía Ocupacional.

- Avaliación da parte teórico/práctica (Temas 12 e 13). Realizarase avaliación continua empregando dúas rúbricas que se entregarán e explicarán ao comezo desta parte da materia: unha para o alumnado (cada alumno/a avalía a un grupo de compañeiros/as dunha maneira regrada) e outra para o profesor. A puntuación final será a media aritmética de ambas rúbricas.

PLAN GREEN CAMPUS FCS:

Para axudar a conseguir unha contorna inmediata sustentable e cumprir o obxectivo estratéxico 9 do Plan Green Campus da Facultade de Ciencias da Saúde (FCS), os traballos documentais que se realicen nesta materia:

A.- Maioritariamente, solicitaranse en formato virtual e soporte informático.

B.- De realizarse e papel:

1. Non se utilizarán plásticos.
2. Realizaranse impresións a dobre cara.
3. Empregarase papel reciclado.
4. Evitarase a realización de borradores.

Fontes de información

Bibliografía básica

Bibliografía complementaria

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

INDICACIÓNS DO PROFESORADO:

Profs. Isaac Fuentes e Silvia Díaz. A asistencia á clase é obrigatoria. Recoméndase levar a materia ao día para obter un bo rendimento académico.

Prof. Sergio Santos del Riego. Obrigatoria a asistencia para o grupo de traballo de estudantes que expoñen nas clases de grupo grande de Cinesiología Ocupacional e altamente recomendable para o resto dos seus compañeiros. É altamente recomendable que os estudantes asistan aos 3 ou 4 seminarios teórico-prácticos que se realizan para cada grupo mediano.

OBSERVACIÓNS:

Para axudar a conseguir unha contorna inmediata sustentable e cumprir o obxectivo estratéxico 9 do Plan Green Campus FCS, os traballos documentais que se realicen nesta materia:

A.- Maioritariamente, solicitaranse en formato virtual e soporte informático.

B.- De realizarse e papel:

1. Non se utilizarán plásticos.
2. Realizaranse impresións a dobre cara.
3. Empregarase papel reciclado.
4. Evitarase a realización de borradores.

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías